MOKYTOJUI · 9–12 KLASĖS · 45 MIN.

AR VERTA KOVOTI, KAI NĖRA VILTIES LAIMĖTI?

Paruošta šaltinių ir vertybių pamoka apie Laisvės kovas ir Juozą Vitkų-Kazimieraitį (1901–1946): 16 skaidrių, ką sakyti, atsakymų gairės, darbo lapas, testas ir atsakymai.

PAMOKA TRUMPAI

KĄ MOKINIAI TURI SUPRASTI PO PAMOKOS

1
Partizanų karas (1944–1953) – trijų etapų kova; Lietuvoje atkakliausia Baltijos šalyse. Skaičius visada reikia tikrinti.

2
Vado sprendimai – vertybių konfliktai: ištikimybė, gyvybė, gailestingumas, tiesa istorijai. Kova turėjo ir taisykles, ir tamsiąją pusę.

3
1946 → 1949 → 1992: valdžia priklauso tautai. 1999 m. Deklaracija tapo valstybės teisės aktu – valstybingumas nenutrūko.

PAMOKOS EIGA (45 MIN.)

3'	10'	14'	10'	6'	4'	+
Balsavimas Skaidrės 1–2	**Mastas, etapai, motyvai** 3–5	**Vado dilemos** 6–7	**Švari kova? Dvi versijos** 8–9	**Trys tekstai** 10	**Balsavimas dar kartą** 16	**Slapyvardžiai, pilietiškumas, atmintis, šifras** 11–15 · 2-oji pamoka

Dvi pamokos: 1-oji – skaidrės 1–10 ir 16; 2-oji – 11–15 ir esė. **Viena pamoka:** eiga viršuje, 11–15 – pagal laiką.

PRIEŠ PAMOKĄ · 5 MIN.

- ☐ Atsidarykite skaidres (pastabos mokytojui – prie kiekvienos)
- ☐ Pažymėkite klasės kampus: 1 Taip · 2 Greičiau taip · 3 Greičiau ne · 4 Ne
- ☐ Atspausdinkite dilemų korteles – po vieną grupei (darbo lape)
- ☐ Atspausdinkite darbo lapą kiekvienam mokiniui

PROGRAMOS SĄSAJOS

Klasė	Kur tinka
10 / II g.	Istorija 28.4.1 partizanų karas, vadų apsisprendimai; 28.5.2 atmintis
III g.	29.1.4 istorijos politika ir atmintis
IV g.	30.1.8 Nepriklausomybės ir partizanų karai; 30.1.9 valstybingumo tęstinumas
9–10 kl.	Pilietiškumas (neginkluotas pasipriešinimas, Konstitucija); etika
Pasiekimai	A3 · B1 · C1–C3 · D2

SKAIDRĖ PO SKAIDRĖS

1 1 MIN.

SAKYKITE · TITULINĖ

Šiandien nagrinėsime vieną sunkiausių Lietuvos istorijos klausimų. Ne tik „kas ir kada“, bet „kodėl“ ir „ar buvo verta“. Atsakymo ieškosime per Juozo Vitkaus-Kazimieraičio, vieno pirmųjų partizanų vadų, sprendimus – ir per šaltinius, kuriuos jis paliko.

2 3 MIN.

SAKYKITE · BALSAVIMAS

Pamoka prasideda nuo jūsų nuomonės. 1944 m. Lietuvą vėl užėmė supervalstybė, kuri netrukus laimėjo karą prieš nacistinę Vokietiją. Vakarai į pagalbą neatėjo. Ar tokiomis sąlygomis buvo verta kovoti su ginklu? Atsistokite prie to klasės kampo, kuris atitinka jūsų nuomonę. Pamokos pabaigoje balsuosime dar kartą.

KLAUSKITE

Paklauskite po vieną mokinį iš kiekvieno kampo: kodėl čia stovite?

Patarimas. Užsirašykite balsų pasiskirstymą lentos kampe – palyginsite pabaigoje (16 skaidrė). Svarbu: čia nėra teisingo atsakymo; vertinamas argumentas.

3 4 MIN.

SAKYKITE · PASIPRIEŠINIMAS SKAIČIAIS

Pirma – mastas. 1944–1953 m. su ginklu kovojo apie 50 000 žmonių, o su ryšininkais ir rėmėjais – apie 100 000. Žuvo apie 20 000. Ištremta daugiau kaip 132 000. Palyginkite su kaimynais: Lietuvoje kova buvo atkakliausia ir geriausiai organizuota iš visų Baltijos šalių.

KLAUSKITE

Kodėl skirtingi šaltiniai pateikia skirtingus žuvusiųjų skaičius? Pvz., apie 20 000 (sovietų VRM duomenys) ir 7 890 (istoriko A. Anušausko skaičiavimas 1946–1953 m.).

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Skiriasi laikotarpiai (1944–1953 ar 1946–1953), šaltiniai ir tai, ką įskaičiuoja: sovietų ataskaitose „banditais“ dažnai užrašydavo ir nužudytus civilius – VLE nurodo, kad tokių galėjo būti 30–50 %. Skaičius visada reikia tikrinti: kas skaičiavo, ką ir kodėl.

Patarimas. Šaltiniai: VLE „Lietuvos pasipriešinimas sovietiniam okupaciniam režimui“; KAM „Karas po karo“ (2018); Latvija ir Estija – P. Kaasik, I. Dreimane („Genocidas ir rezistencija“).

4

3 MIN.

SAKYKITE · TRYS KARO ETAPAI

Partizanų karą istorikai skirsto į tris etapus. Pirmasis – iki 1946 m. vasaros: dideli būriai, atviri mūšiai, viltis, kad Vakarai greitai padės. Antrasis – iki 1948 m. vidurio: mažesni būriai, bunkeriai, vienijamos apygardos. Trečiasis – nuo 1949 m.: visos Lietuvos vadovybė LLKS, Deklaracija, bet partizanų vis mažiau. Kazimieraitis veikė pirmajame etape ir žuvo jo pabaigoje. Būtent tada buvo sukurta tai, ką vėliau perėmė LLKS.

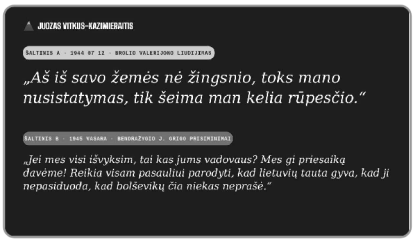
KLAUSKITE

Kodėl pirmajame etape žuvo tiek daug partizanų? Ką jo pavyzdys rodo apie perėjimą į antrąjį etapą?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Atviri mūšiai su reguliariąja kariuomene; neturėjo patirties. Jis vienas pirmųjų liepė neprovokuoti kautynių be reikalo, reikalavo ataskaitos už kiekvieną žuvusį – siekė, kad kova būtų organizuota ir tausotų žmones.

Patarimas. Periodizacija pagal VLE. 10 kl. (28.4.1) ir IV g. (30.1.8) programos.

5

3 MIN.

SAKYKITE · KODĖL JIS LIKO

1944 m. liepą Juozas Vitkus – 42 metų pulkininkas leitenantas, inžinierius, studijavęs Belgijoje, mokantis penkias kalbas. Jis galėjo pasitraukti į Vakarus, kaip brolis, ir gyventi saugiai. Perskaitykime du šaltinius.

KLAUSKITE

Kokius motyvus įvardija šaltiniai? Kurie jų asmeniniai, kurie – pareigos? Kokia abiejų šaltinių prigimtis – kas juos užrašė?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Prisirišimas prie žemės; atsakomybė už žmones, kurie juo pasitikėjo; priesaika; noras parodyti pasauliui, kad tauta nepasidavė. Abu – ne jo paties užrašyti, o liudininkų perpasakoti (brolio ir bendražygio), užrašyti vėliau. Tai atsiminimai, todėl jie gali būti netikslūs.

Patarimas. „Nusistatymas“, ne „pasirinkimas“. Šaltiniai: knyga, p. 47 ir 157.

6

10 MIN.

SAKYKITE · VADO DILEMOS

Keturios grupės – keturios tikros situacijos iš Kazimieraičio vadovavimo. Jūs – štabas. Per 5 minutes priimkite sprendimą ir pasiruoškite jį pagrįsti: kokios vertybės čia susiduria, ką laimite ir ką prarandate. Tada kiekviena grupė per minutę pristato.

KLAUSKITE

Kokios vertybės susiduria jūsų situacijoje? Kuo rizikuojate bet kuriuo atveju?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Registracija: ištikimybė kovai ir šeimos gyvybė. Vokietis: saugumas ir gailestingumas, teisingumas. Kas tinka į būrį: kovos jėga ir jaunų žmonių gyvybės. Dienoraštis: konspiracija ir tiesa istorijai.

Patarimas. Kortelės su visu tekstu – darbo lape. Kitoje skaidrėje – ką nusprendė jis. Neatskleiskite anksčiau.

7

4 MIN.

SAKYKITE · KĄ NUSPRENDĖ JIS

Štai ką nusprendė Kazimieraitis. Palyginkite su savo sprendimais.

KLAUSKITE

Ar matote dėsningumą jo sprendimuose? Kuris sprendimas jus nustebino labiausiai? Kodėl jis nenorėjo partizanų „vien iš patriotizmo“?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Dėsningumas: jis vengia kraštutinumų, ieško sprendimo, kuris saugo žmogų, bet nepažeidžia kovos tikslo. Trečias sprendimas stebina: jis nenorėjo, kad jauni žmonės aukotųsi be būtinybės – kova buvo paskutinė priemonė tiems, kuriems kito kelio neliko. Tai rodo atsakomybę už kitų gyvybes.

Patarimas. Šaltiniai: knyga, p. 116, 165, 222, 265, 278. Galima sieti su etika: deontologija (taisyklė) ir pasekmių etika.

8

5 MIN.

SAKYKITE · AR KOVA BUVO ŠVARI?

Brandus požiūris į istoriją neapsiriboja didvyriais. Partizanai turėjo statutus ir teismus, mirtimi baudė išdavikus ir kolaborantus. Vadai baudė ir savuosius: Tauro apygardoje partizanas buvo sušaudytas savo vyrų akivaizdoje už gyventojų mušimą, plėšikavimą ir girtavimą. Kartu istorikai nustatė, kad dalis egzekucijų buvo įvykdyta be teismo sprendimo. Kazimieraičio požiūrį liudija net sovietų tardytojas.

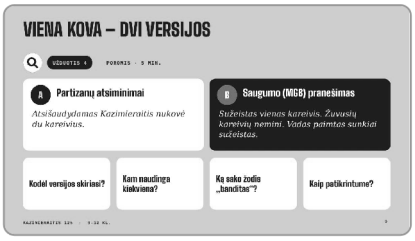
KLAUSKITE

Kodėl partizanams buvo taip svarbu laikytis taisyklių ir teisti savuosius? Ar tai, kad pasitaikė nusikaltimų, paneigia visą kovą? Kodėl vertinga, kad liudijimas apie Kazimieraitį – iš priešo lūpų?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Be gyventojų paramos partizanai neišgyventų; jie laikė save teisėtos valstybės kariuomene, todėl turėjo elgtis kaip kariuomenė, ne kaip gauja. Nusikaltimų pasitaikė, bet tai nepaneigia kovos tikslo – istorikas vertina abu dalykus. Priešo liudijimas vertingas, nes jis nesuinteresuotas girti.

Patarimas. Šaltiniai: VLE (statutai, S. Bubino atvejis); L. Mikelevičius, 2013 (Varėnos apskritis); M. Pocius, 2009 (nauji šaltiniai nepatvirtina, kad kova „išsigimė“); knyga, p. 146. Etikos sąsaja: pasipriešinimo etika.

9

5 MIN.

SAKYKITE · PRIEŠO ŽODYNAS

Kiekvienas šaltinis turi autorių ir tikslą. Sovietų dokumentuose partizanai – „banditai“, jų kova – „banditizmas“. Palyginkime du tos pačios kovos – 1946 m. liepos 2 d. – aprašymus.

KLAUSKITE

Kodėl versijos skiriasi? Kas galėjo būti suinteresuotas? Ką sako žodis „banditai“? Kaip patikrintume, kas tiesa?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Partizanams svarbu, kad vadas krito didvyriškai; saugumui – neparodyti nuostolių. Žodis „banditai“ paverčia politinę kovą kriminaliniu nusikaltimu ir atima jai teisėtumą. Tikrinama lyginant kelis nepriklausomus šaltinius; jei negalime nustatyti, taip ir sakome – „nejrodyta“.

Patarimas. Knygoje rašoma: „pistoletu nukovęs (ar sužeidęs?) du kareivius“ – abejoja net autorius. Tai geras pavyzdys mokiniams: istorikas sako „nežinome“, kai šaltiniai nesutaria.

10

6 MIN.

SAKYKITE · TRYS TEKSTAI – VIENA IDĖJA

Trys tekstai, parašyti per 46 metus. 1946 m. – Kazimieraičio parengta partizanų vadų Deklaracija; ji išliko tik išversta į rusų kalbą saugumo archyve. 1949 m. – LLKS Tarybos Deklaracija, kurią pasirašė aštuoni vadai Minaičių bunkeryje. 1992 m. – dabartinė Konstitucija. Raskite, kas juose sutampa ir kas skiriasi.

KLAUSKITE

Kas sutampa? Kodėl miške besislapstantiems žmonėms buvo svarbu rašyti apie demokratiją ir rinkimus? Ką reiškia, kad 1999 m. Seimas Deklaraciją pripažino valstybės teisės aktu?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Sutampa: demokratinė respublika, valdžia (suverenitetas) priklauso tautai. Partizanai kovojo ne tik prieš okupantą, bet ir už konkrečią valstybę – laisvą ir demokratinę, ne už diktatūrą. 1999 m. įstatymas reiškia, kad Lietuvos valstybė nenutrūko 1940–1990 m. – ją atstovavo LLKS. Tai valstybingumo tęstinumas.

Patarimas. IV g. programa 30.1.9 – valstybingumas be valstybės. Visas 1949 m. Deklaracijos tekstas: partizanai.org. Darbo lape – lyginamoji lentelė.

11

3 MIN.

SAKYKITE · SLAPYVARDŽIAI KAIP ŠALTINIS

Slapyvardis saugojo žmogų ir jo šeimą, bet kartu buvo žinia. Istorikai ištyrė 935 partizanų slapyvardžius. Vyrauja gamta ir istorija – ypač LDK kunigaikščiai. 1949 m. LLKS netgi nutarė drausti „neestetiškus ir lietuviškai dvasiai nepriimtinus“ slapyvardžius. Pažiūrėkite į šešis atvejus. Kurie paaiškinimai yra faktai, o kurie – tik spėjimai?

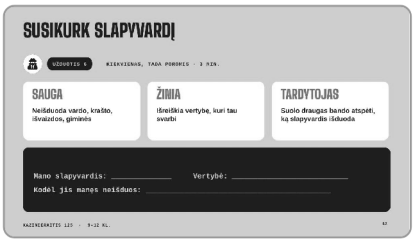
KLAUSKITE

Kodėl paaiškinimų tiek mažai? Kodėl Dzūkas – rizikingas slapyvardis? Kodėl kunigas galėjo pasivadinti Elyte? Kodėl vadovybei rūpėjo slapyvardžių „estetika“?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Partizanai savo pasirinkimų neaiškino raštu – tai būtų pavojinga. Dzūkas nurodo kraštą. Elytė gali klaidinti perimtų raštų skaitytoją – bet tai hipotezė, ne faktas. Rūpėjo estetika, nes partizanai laikė save valstybės kariuomene, o slapyvardis buvo jos veidas.

Patarimas. Šaltiniai: G. Paskočiumaitė, AHUK XL (2020); V. Vaitkevičius (2018); VLE; knyga, p. 145–146, 155. Kazimieraitis: priesaga -aitis – „kieno nors sūnus“.

12

3 MIN.

SAKYKITE · TAVO SLAPYVARDIS

Sukurkite sau slapyvardį. Ne bet kokį: jis turi atlikti dvi priešingas užduotis – saugoti tave ir kartu pasakyti, kas tau svarbu. Parašykite jį ir paaiškinkite dviem sakiniais: kokią vertybę jis neša ir kodėl jis neišduos jūsų. Tada suolo draugas tampa saugumo tardytoju: ką jis gali sužinoti iš jūsų slapyvardžio?

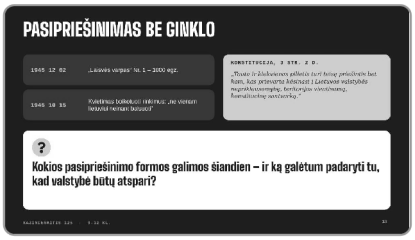
KLAUSKITE

Kas sukūrė slapyvardį, kuris sako daug, bet neišduoda nieko?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Geri pavyzdžiai sujungia simbolį ir neutralumą (pvz., „Šaltinis – iš jo semiasi kiti, o jis pats slypi po žeme“).

Patarimas. Sąsaja su šiandiena: slapyvardžiai internete, skaitmeninis pėdsakas. Ką apie jus atskleidžia jūsų prisijungimo vardai?

13

3 MIN.

SAKYKITE · PILIETINIS PASIPRIEŠINIMAS

Pasipriešinimas – ne tik ginklas. Kazimieraitis leido laikraštį, 1945 m. ragino boikotuoti sovietų rinkimus: „ne vienam lietuviui neinant balsuoti". Tai neginkluotas pasipriešinimas. O šiandien Konstitucijos 3 straipsnis kiekvienam piliečiui suteikia teisę priešintis tiems, kas kėsinasi į valstybės nepriklausomybę.

KLAUSKITE

Kokios neginkluoto pasipriešinimo formos buvo galimos tada? Kokios galimos šiandien – ir kokios yra teisėtos? Ką kiekvienas iš jūsų galėtų padaryti, kad valstybė būtų atspari?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Tada: spauda, rinkimų boikotas, sovietinių švenčių ignoravimas, tikėjimo išlaikymas, atmintis. Šiandien: informacinis atsparumas (netikrų naujienų atpažinimas), savanorystė, Šaulių sąjunga, pirmoji pagalba, pilietinis aktyvumas, rinkimai. Svarbu: Konstitucija kalba apie priešinimąsi prievartai prieš valstybę, ne apie nesutikimą su valdžios sprendimais.

Patarimas. Pilietiškumo pagrindai 9–10 kl.: neginkluotas pasipriešinimas, krašto gynyba. Kalbėkite neutraliai, venkite politinių vertinimų.

14

2 MIN.

SAKYKITE · ATMINTIS

Okupantai slėpė partizanų vadų palaikus, kad neliktų kapų. Atkurta valstybė juos ieško ir pagerbia. 2009 m. Seimas pripažino Joną Žemaitį-Vytautą Lietuvos valstybės vadovu. 2018 m. rasti ir valstybinėmis laidotuvėmis palaidoti Adolfo Ramanausko-Vanago palaikai. 2022 m. rasti Kazimieraičio palaikai, 2023 m. jis palaidotas Antakalnio kapinėse.

KLAUSKITE

Kodėl valstybė investuoja į palaikų paieškas po 70 metų? Kam tai svarbu – mirusiesiems, šeimoms ar mums?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Grąžinamas orumas ir vardas; šeimos gauna kapą; valstybė aiškiai pasako, kieno pusėje buvo tiesa; atmintis – atsparumo dalis.

Patarimas. III g. programa 29.1.4 – istorijos politika ir atmintis. Palaikų ir atpažinimo nuotraukų nerodykite.

15 10 MIN. ARBA NAMŲ DARBAI

SAKYKITE · ŠIFRAS (PAPILDOMA)

Perimtas pranešimas užšifruotas sudėtingiau nei paprastu poslinkiu: kiekviena raidė pastumta per skirtingą vietų skaičių pagal slaptą raktažodį, kuris kartojamas. Žinome tik, kad pranešimas prasideda žodžiu KAZIMIERAITIS. Užduotis: atkurti raktažodį ir perskaityti visą pranešimą.

KLAUSKITE

Kaip žinomas žodis padėjo atkurti raktą? Kodėl net sudėtingas šifras tampa silpnas, jei priešas žino bent dalį teksto?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Iš kiekvieno užšifruoto skaičiaus atimame žinomos raidės numerį: skirtumas (0 = A, 1 = Ą, 2 = B...) duoda rakto raidę. Gaunama TĖVASTĖVASTĖV – raktas kartojasi: TĖVAS. Pranešimas: „KAZIMIERAITIS ĮSAKO SAUGOTI ŽMONES“ – tai Kazimieraičio reikalavimas nenuskriausti gyventojų. Išvada: šifrą sulaužo nuspėjami žodžiai (vardai, slapyvardžiai, pasisveikinimai).

Patarimas. Kazimieraitis turėjo savo slaptaraštį; saugumas jį perskaitė, kai 1947 m. suimtas štabo narys tardomas atskleidė raktą (knyga, p. 128). Skaičiuojama ratu: jei skirtumas neigiamas – pridėkite 32.

16 4 MIN.

SAKYKITE · BALSAVIMAS DAR KARTĄ

Grįžkime prie pamokos klausimo. Atsistokite prie kampo dar kartą. Ar kas nors pakeitė nuomonę? Tada parašykite išėjimo kortelę: savo atsakymą, vieną įrodymą iš šios pamokos ir paaiškinimą, kodėl tas įrodymas palaiko jūsų atsakymą.

KLAUSKITE

Kas pakeitė nuomonę – kas jus įtikino? Kas nepakeitė – kokį argumentą sustiprinote?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Pvz.: „Taip, buvo verta. Įrodymas: 1949 m. Deklaracija ir 1999 m. įstatymas. Paaiškinimas: partizanų kova išsaugojo valstybės tęstinumą ir idėją, kurią 1990 m. tauta įgyvendino.“ Arba: „Greičiau ne: žuvo apie 20 000, ištremtos šeimos; tačiau...“ Vertinamas argumentavimas, ne pozicija.

Patarimas. Namų darbai: 1 psl. esė „Ar verta kovoti, kai nėra vilties laimėti?“, remiantis bent dviem šaltiniais iš pamokos. Arba testas darbo lape.

DARBO LAPAS · 9–12 KL.

Vardas, pavardė: _____ Klasė: _____

UŽDUOTIS 1

AR VERTA KOVOTI, KAI NĖRA VILTIES LAIMĖTI?

Apibrauk prieš ir po pamokos

Prieš: 1 Taip | 2 Greičiau taip | 3 Greičiau ne | 4 Ne

Po: 1 Taip | 2 Greičiau taip | 3 Greičiau ne | 4 Ne

UŽDUOTIS 2

VADO DILEMOS

Iškirpkite; kiekviena grupė gauna vieną

1 · 1945 M. VASARA

ŠEIMA AR IŠTIKIMYBĖ?

Sovietų valdžia ragina besislapstančius vyrus užsiregistruoti. Neužsiregistravusiųjų šeimoms gresia tremtis. Tavo vyrai klausia: ar galima?

Uždrausti – tai išdavystė | **Leisti visiems** | **Leisti, bet su sąlyga...**

Mūsų sprendimas ir kodėl:

_____

_____

2 · 1945 M. LAPKRITIS

PRIEŠAS AR ŽMOGUS?

Partizanai priglaudė iš kalėjimo pabėgusį vokiečių karininką. Jis įtariamas šnipinėjimu, jam jau skirta mirties bausmė. Galutinį sprendimą priima vadas.

Palikti bausmę | **Paleisti** | **Suteikti galimybę su sąlyga...**

Mūsų sprendimas ir kodėl:

_____

_____

3 · 1945–1946 M.

KAS TINKA Į BŪRĮ?

Į mišką veržiasi jauni vaikinai – iš meilės Tėvynei. Kova pavojinga, daugelis žus. Ką jiems atsakyti?

Priimti visus norinčius | **Priimti tik tinkamus kovai** | **Kitaip...**

Mūsų sprendimas ir kodėl:

_____

_____

4 · 1945 05 07

RAŠYTI AR TYLĖTI?

Štabo dokumentai gali patekti priešui ir išduoti žmones. Bet be jų niekas nesužinos, kaip buvo iš tiesų. Ką įsakyti?

Nieko nerašyti | **Rašyti ir slėpti** | **Kitaip...**

Mūsų sprendimas ir kodėl:

_____

_____

UŽDUOTIS 3

AR KOVA BUVO ŠVARI?

Kodėl partizanams buvo svarbu laikytis taisyklių ir teisti savuosius?

_____

Ar nusikaltimai, kurių pasitaikė, paneigia visą kovą? Kodėl?

_____

Kodėl vertinga, kad liudijimas apie Kazimieraitį – iš sovietų tardytojo?

_____

UŽDUOTIS 4

VIENA KOVA – DVI VERSIJOS

1946 m. liepos 2 d.

A. Partizanų atsiminimai	B. Saugumo (MGB) pranešimas
Atsišaudydamas Kazimieraitis nukovė du kareivius.	Sužeistas vienas kareivis. Žuvusių kareivių nemini.

Kodėl versijos skiriasi?

Kam naudinga kiekviena?

Ką sako žodis „banditas“?

Kaip patikrintume?

UŽDUOTIS 5

TRYS TEKSTAI – VIENA IDĖJA

	1946 04 23	1949 02 16	1992 Konstitucija
Santvarka			
Kam priklauso valdžia			
Kas paskelbė			

1999 01 12 Seimas įstatymu pripažino 1949 m. Deklaraciją Lietuvos valstybės teisės aktu, o LLKS Tarybą – vienintele teisėta valdžia okupuotoje Lietuvoje.

Kodėl tai svarbu valstybei?

UŽDUOTIS 6

SLAPYVARDIS: SAUGA IR ŽINIA

Suolo draugas – tardytojas

Mano slapyvardis: _____ Vertybė: _____

Kodėl jis manęs neišduos? Ką „tardytojas“ vis dėlto atspėjo?

UŽDUOTIS 7

ATKURKITE RAKTAŽODĮ

Papildoma · pranešimas prasideda žodžiu KAZIMIERAITIS

A	Ą	B	C	Č	D	E	Ę	Ė	F	G	H	I	Į	Y	J
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16

K	L	M	N	O	P	R	S	Š	T	U	Ų	Ū	V	Z	Ž
17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32

10·9·28·13·10·6·15·20·1·4·19·21·21 / 14·15·26·25·18 /
24·24·20·19·18·26·4 / 25·27·18·20·30·17

Iš kiekvieno skaičiaus atimkite žinomos raidės numerį; skirtumas 0 = A, 1 = Ą, 2 = B... Jei neigiamas – pridėkite 32.

Raktažodis: _____ Pranešimas:

_____

UŽDUOTIS 8

IŠĖJIMO KORTELĖ

Teiginys · įrodymas · paaiškinimas

Teiginys _____

Įrodymas _____

Paaiškinimas _____

_____

UŽDUOTIS ✓

PASITIKRINK

Pažymėk vieną teisingą atsakymą

1. Kuriam partizanų karo etapui priklauso Kazimieraičio veikla?

◯ I etapas (1944–1946): dideli būriai, atviri mūšiai ◯ II etapas (1946–1948): smulkesni būriai, bunkeriai

◯ III etapas (1949–1953): LLKS, vieninga vadovybė

2. Kodėl 1999 m. sausio 12 d. įstatymas svarbus valstybei?

◯ Jis įteisino partizanų apdovanojimus

◯ Jis pripažino 1949 m. Deklaraciją valstybės teisės aktu ir taip patvirtino valstybingumo tęstinumą

◯ Jis paskelbė Laisvės kovų metus

3. Saugumo dokumentuose partizanai vadinami „banditais“. Ką tai sako istorikui?

◯ Kad partizanai iš tiesų buvo nusikaltėliai

◯ Kad dokumento kalba atspindi autoriaus tikslą, todėl šaltinį reikia vertinti kritiškai ◯ Kad dokumentas suklastotas

4. Vieni šaltiniai rašo, kad žuvo apie 20 000 partizanų, kiti – 7 890 (1946–1953). Kodėl?

◯ Vienas skaičius tiesiog klaidingas ◯ Skiriasi laikotarpiai, šaltiniai ir tai, ką įskaičiuoja (pvz., civilius)

◯ Skaičiai slepiami iki šiol

5. Kuris Konstitucijos straipsnis įtvirtina teisę priešintis prievartai prieš valstybę?

◯ 1 straipsnis ◯ 3 straipsnis ◯ 38 straipsnis

ATSAKYMAI MOKYTOJUI · 9–12 KL.

Užduotis	Atsakymas, gairės
2. Dilema „Šeima ar ištikimybė?“	Leido registruotis tiems, kurie taip gelbėjo šeimas nuo tremties, jei tik jie netaps išdavikais. (Knyga, p. 222)
2. Dilema „Priešas ar žmogus?“	„Aš panaikinsiu nuosprendį... Bet jeigu šie įtarimai pasitvirtintų, tai ankstesnis nuosprendis vėl įsigalios.“ Vokietis Hennecke Kardel išgyveno ir vėliau parašė: „Niekada daugiau gyvenime nesutikau tokio kareivio kaip Tėvas.“ (Knyga, p. 116, 278)
2. Dilema „Kas tinka į būrį?“	„Savo gretose aš nenoriu partizanų, kurie ateitų vien iš patriotizmo. Priimu tik tuos, kuriems kito kelio neliko.“ (J. Valiulio liudijimas L. Mockūno knygoje; knyga, p. 165)
2. Dilema „Rašyti ar tylėti?“	Įsakymas Nr. 1 liepė rašyti dienoraščius, kad liktų „teisingas kovų dėl laisvės vaizdas, kaip medžiaga istorijai“. 1946 01 12 saugumas užpuolė bunkerį ir paėmė štabo dienoraštį. Jis išliko archyve – todėl šiandien jį skaitome. (Knyga, p. 83, 209, 265)
3. Švari kova	Partizanai save laikė teisėtos valstybės kariuomene; be gyventojų paramos neišgyventų. Nusikaltimai nepaneigia kovos tikslo, bet istorikas juos įvardija. Priešo liudijimas nesuinteresuotas girti.
4. Dvi versijos	Partizanams svarbu didvyriška vado žūtis; kariuomenei – neparodyti nuostolių. „Banditas“ paverčia politinę kovą kriminaline. Patikrinti galima lyginant nepriklausomus šaltinius; jei neįmanoma – „neįrodyta“.
5. Trys tekstai	Santvarka: laisva, demokratinė → demokratinė respublika → nepriklausoma demokratinė respublika. Valdžia: tautai visuose trijuose. Paskelbė: 6 Pietų Lietuvos vadai → LLKS Taryba (8 vadai) → tauta referendumu. 1999 m. įstatymas patvirtina, kad valstybė nenutrūko 1940–1990 m.
7. Šifras	Raktažodis TĖVAS. Pranešimas: „KAZIMIERAITIS ĮSAKO SAUGOTI ŽMONES“.
Pasitikrink	1 – I etapas (1944–1946): dideli būriai, atviri mūšiai; 2 – Jis pripažino 1949 m. Deklaraciją valstybės teisės aktu ir taip patvirtino valstybingumo tęstinumą; 3 – Kad dokumento kalba atspindi autoriaus tikslą, todėl šaltinį reikia vertinti kritiškai; 4 – Skiriasi laikotarpiai, šaltiniai ir tai, ką įskaičiuoja (pvz., civilius); 5 – 3 straipsnis

FAKTŲ ATMINTINĖ

Data	Įvykis
1901 12 10	Gimė Ketūnų k. (Mažeikių aps.); vaikystė Tirkšliuose
1920	Savanoris Karo mokykloje Kaune; 1921 m. gruodį baigė
1927 06 05	Vedė mokytoją Genovaitę Grybauskaitę
1929–1934	Belgijos karo mokyklos Inžinerijos skyrius (pirmas bandymas 1928 m. nepavyko)
1938	Pulkininkas leitenantas, Karo mokyklos lektorius
1942–1944	Lietuvių frontas, „Kęstutis“, LLA pogrindinė karo mokykla
1944 07 12	Atsisakė trauktis į Vakarus su broliu Valerijonu
1945 05 07	Dzūkų grupės štabas, įsakymas Nr. 1
1945 06	Galutinai pasitraukė iš legalaus gyvenimo
1945 11 18	A apygarda (vėliau Dainava)
1946 04 23	Partizanų vadų Deklaracija; Pietų Lietuvos srities vadas
1946 06 08	Paskutinis laiškas šeimai
1946 07 02	Sužeistas Žaliamiškyje prie Janavo, mirė Guobiniuose
1948 05 21–22	Žmona su 5 vaikais ištremta į Irkutsko sr.; paleisti 1956 m.
1949 02 16	LLKS: Laisvės kovotojo karžygio vardas (po mirties)
1997 / 1998	Vyčio Kryžiaus ordinas; pulkininko laipsnis (po mirties)
2022 10 20	Palaikai rasti Leipalingyje; lapkritį patvirtinta DNR
2023 10 21	Palaidotas Antakalnio kapinėse, Vilniuje

Šeima: žmona Genovaitė (1904–1980); vaikai Vytautas (1930), Rimgaudas (1933), Algimantas (1934), Jūratė ir Kastytis (1937), Liudas (1944). Pirmagimis Vitolis (1928) mirė kūdikis.

NESAKYKITE – SAKYKITE

Dažna klaida	Teisingai
„Toks mano pasirinkimas“	**„toks mano nusistatymas“**
Žuvo 1946 07 04	**1946 07 02**
„Pulkininkas“ 1945–1946 m.	**pulkininkas leitenantas; pulkininkas – po mirties**
Į mišką 1944 m.	**1945 m. birželį**
„Iššoko iš traukinio“	**pasislėpė rugiuose ir negrįžo į ešeloną**
„Karo akademija“	**Belgijos karo mokyklos Inžinerijos skyrius**
Ištremta su 7 vaikais	**su 5 vaikais**
„Apygardos“ vadas (1946)	**Pietų Lietuvos partizanų srities vadas**
„Nukovė du kareivius“	**neįrodyta – „atsišaudė“**

NUORODOS

- **LGGRTC virtuali paroda:** virtualios-parodos.lt/kazimieraitis
- **Filmas „Bučiuoju, Juozas“** (2023, 60 min., N-7) – LRT Epika
- **Filmas „Nepaprasta auka“** (2017) – LRT mediateka
- **Knyga:** V. Vitkus, „Pulkininkas Kazimieraitis“, 2017
- **Svetainė:** kazimieraitis.lt

Atpažinimo protokolų ir palaikų nuotraukų mokiniams nerodykite. Programos punktai – pagal 2022 m. bendrąsias programas; prieš planuodami sutikrinkite emokykla.lt.